



אנשכולות

הסלון השבועי של "אנשכולות" ישיבת "כרם ביבנה"

"לזכר עולם יהיה צדיק" לע"נ מרן ראש הישיבה הרב חיים יעקב גולדויכט זצ"ל בן הרה"ח ישראל אלעזר זצ"ל נלב"ע ב' באדר א' התשנ"ה ת.נ.צ.ב.ה.

הולך לך

ר'ישי רונזבלט

פרשת "לך לך"
במרחשון ה'תשס"ט
ג'טיון מס' 77
(שנה שנייה)

זמני השבת

ת"א ->	16.04	16.25	הדלקת נרות
	17.22	17.24	צאת השבת

צעילי נשפת

סבתי מרת סעדה מזל ע"ה
בת הרב סלימן סעיד ז"ל
לבית חובארה

נלב"ע ב"ד במרחשון ה'תשל"א
ת.נ.צ.ב.ה.

הנוצח ע"י אמיתי חובר (ח')

לאחר סיפור תולדות האנושות בפרשת הקודמות, אנו נפגשים לראשונה עם תחילת התפתחות רעיון האומה הנבחרת בעולם, גרעין היווצרותו של עם ישראל – אברהם אבינו. אברהם, שירד למצרים בעקבות הרעב בארץ, חוזר משם "כבד מאוד". בחזרתו מתארת התורה: "וילך למסעיו". רש"י מבאר לנו שאברהם לך בדרך חזרתו באותם המקומות שלן ביציאתו. הפרשה נקראת "לך לך", ואכן מאז שנצטווה אברהם בציווי זה, אין הוא מפסיק ללכת. הפרשה רווית סיפורי מסעות והליכות, מארצות לארצות ובין עמים ואומות. מהי אותה ההליכה אותה מצפה הקב"ה מאברהם שייך? מהו החידוש של אברהם אבינו, ושל עם ישראל בעולם? מבאר הרב אלי סזן שליט"א: ע"פ הכתוב ודברי חז"ל, אברהם איננו האדם הראשון שגילה את מציאותו של אלוהים ואינו הראשון שהגיע למסקנה שיש לעובדו. קדמו לו אחרים, כמו: נח, מתושלח, שם ועבר. הם היו צדיקים ונביאים, ושם ועבר אף היו ראשי ישיבה. על יעקב מספרים חז"ל שלמד בבית מדרשו של עבר, ועל מלכי צדק מלך שלם, שאינו אלא שם. אם כך מסתבר שחיו גם בימי מלחמת חמשת המלכים בארבעה, אך לא מוזכר בשום מקום שעזבו את לימודם בכדי להתערב בבעיות העולם. אברהם אבינו סגר את בית המדרש, ועם כל תלמידיו יצא להושיע ולעשות סדר בין העמים סביבו. אברהם אבינו מבקש על אנשי סדום, אברהם אבינו נפגש עם מלכי אומות העולם. גם בפסגות הרי ההימלאיה בנפאל ישנם אנשים גדולי רוח שלא נגעו בחייהם בזבוב- מדוע? – כי בגבהים האלה לא חי אף זבוב! החכמה היא לעבוד את ה' בעודך חי בתוך אומה, כחלק מעם.

בלשון הנצי"ב בהקדמתו לבראשית: "ישר בהליכות עולמים". אברהם אינו הראשון לגלות את אלוקים, אך הוא הראשון לקרוא בשמו בעולם, להיות מעורב עם הבריות, להביא לתיקון העולם והאנושות כולה. כך מסביר גם הרב מוטי הס שליט"א את "וילך למסעיו": ביציאתו היה אברהם עני, ולא השגינו בו כ"כ יושבי הארץ, כשסיפר להם על רעיונותיו הרוחניים, אמרו לעצמם, אך מסכן הוא שאין לו דבר בחייו וע"כ הוגה הוא ברוח. כשאברהם חוזר ממצרים ברכוש רב, כעת הוא אדם רם מעלה, ומקפיד לעבור באותם המקומות בהם ביקר, ע"מ להוכיח ולבסס את הרעיון האלוקי אותו קרא תמיד. מרום מושבו, גם כשהולך לו, קורא הוא בשם ה' – כעת אנו משתכנעים בצדיקתו, אומרים יושבי הארץ. המהר"ל (נצח ישראל, פי"א) מחלק בין נח לאברהם ומסביר שאברהם לא נבחר בשל צידקותו הפרטית, אלא רק בעבור הרעיון הכללי של עם ישראל. בכלל אין שינוי. גם רשב"י, כשיוצא מן המערה, לאחר שלמד כל תורת הסוד, היינו חושבים שמיד ייכנס לבית המדרש ויילמד תורה זו לתלמידים, לא כך, אלא יוצא הוא אל העם שבשדות. וכך מדגיש ראש הישיבה, הרב מרדכי גרינברג, שליט"א: כיצד אנו מכוונים את לימודנו בישיבה? – לשם התגדלותי הפרטית בתורת ה' או לריבוי תורה בעם ישראל, להצלחתי הפרטית או להתקדמות הכלל. מי שלימודו מכוון בשביל עם ישראל, ועוסק הוא בלימוד ענייני אמונת עתנו, מי שיודע מתי לסגור הגמרא ולצאת מהישיבה לצרכי העם, הרי שלא יתבלבל ויתקשה גם ביציאתו הסופית מהישיבה: איפה לגור, במה לעסוק וכדו' – אך יהיה זה חיבור פשוט בין מהלך לימודו בישיבה - לצורך עם ישראל, לבין פעולתו בחברה ובמדינה בכל חייו. כמו כן, יתברך לימודו, כברכה לאברהם: "ואעשך לגוי גדול" הליכתך איננה פרטית, כי אם כללית, "ואברכך" – מתוך הליכה כללית זו תצליח בדרכיך, "ונברכך בך משפחות האדמה" – כל סוביך יתחברו אף הם לדבריך ותורתך. מדוע אתה שמח כש"הולך לך" בלימוד, האם התנועה היא פנימה, אני עצמי, התקדמותי הפרטית, או החוצה, כלפי עם ישראל, התברכות שם ה' וכבוד התורה בעם ובעולם. וזהו הציווי לאברהם: לחיות בתנועה מתמדת כלפי חוץ, כלפי הסובב, העולם, הבריאה ובנבראים, גם כשהולך לך- לך לך. יש להעיר מדברי הרב קוק במקומות רבים: מובן שישנם זמנים של "כנס", אבל לעולם מחוברים הם עם "פור", פרט שהוא צריך לכלל, וכלל שהוא צריך לפרט.

בימים אלו החלנו לבקש "ותן טל ומטר לברכה" – האם אנו מבקשים רק על פרנסתנו הפרטית? ודאי שלא אנו מתפללים על פרנסת כל עם ישראל (ומתוך כך על העולם כולו). וזהו יסוד, כל לימוד או תפילה ברמה הכללית אינם רק עוברים מיחיד לרבים, אל מצטרפת להם קומה חדשה. מסביר הרב חיים וידל שליט"א: ידועה העובדה שהעם המשפיע את רעיונותיו התרבותיים בעולם הוא העם שיש לו גם הכח הכלכלי והחומרי (כמו יוון דאז וארה"ב של היום). בבקשתנו על פרנסת עם ישראל, אנו מתכוונים ליעד הסופי: שפע כלכלי ע"מ ללמד תורה לעולם.

הסכם יששכר וזבולון

הרב אורי בצלאל פישר שליט"א

נראה לי שיש לדחות את דבריו: א- הרי לפי דבריו יוצא שיש כאן בעיות קניניות, רק הוא טורח ליישב איך מתגברים על הקשיים הללו. הרי הטור, ר' ירוחם ורמ"א הביאו את הדברים בדרך פשוטה, משמע מדבריהם שאין כאן שום קושי. לכן משמע בפשטות שאינו מדובר כאן על קנין. ב- גם למ"ד שאפשר להקנות דבר שלא בא לעולם, הרי זה דוקא לאחר שבא לעולם, כל זמן שלא בא לעולם יכול לחזור בו [ב"מ ס"ו:]. א"כ יצא שכל ימי חייו יוכל לחזור בו, ורק יחול הקנין כשימות. ויש לדון אם אפשר לחול הקנין לאחר שכבר מת. שהרי גם למ"ד שאפשר להקנות דבר שלא בא לעולם, אי אפשר להקנות דבר שגם כשיבוא לעולם לא יוכל להקנותו, דהיינו שיהיה גוסס [עיי' ב"ב קכ"ז; רשב"ם שם. מחנה אפרים זכיה ומתנה, ט"ז]. נוסף על כך, גם לאחר שמת, אין זה דבר שבא לעולם, הרי אין זה דבר ממשי. ג- מה שכתב שנחשב שמקנה גוף לפירותיו, לכאורה הדבר תלוי במחלוקת קצות החושן [ר"ט, ד'] ומהר"ם אלשיך שחולקים בנוגע למקנה מעות לפירותיהם, דהיינו לרווחים של המעות. קצות החושן סובר שזה מועיל, מהר"ם אלשיך סובר שאין זה מועיל. מבואר שם שהמחלוקת ביניהם היא אם הפירות של הדבר צריכים לצאת מגוף הדבר או לא, ובמעות לרווחים אין הרווחים יוצאים מגוף הדבר, שגוף הדבר אינו בעולם כשהרווחים נמצאים בעולם. בדקל לפירותיו, הפירות יוצאים מן הדקל. אבל נלענ"ד שאפי' לפי קצות החושן אין דבריו נכונים, כיון ששם הרווחים באים ע"י המעות, זאת אומרת יש קשר בין המעות ובין הרווחים, בין הפעולה של האדם. אך זאת השכר של הלימוד זה בא מן הקב"ה, הוא הקובע את השכר, ומחליט אם לתת שכר או לא לתת שכר. אין זה משכורת ודברים משתנים מאחד לשני. אין לימוד תורה של אחד שווה לשני, אפי' שלמדו אותם שעות, בחשבונו של ה' יש הרבה חשבונות. יש ענין של כוונות ויגיעה וכו'. וא"כ אין זה דבר שבא מתוך המעשה של הלימוד. זה דבר חיצוני לגמרי. גם בדין שמקנה מצודה לדגים [רי"ג, א'], שלכאורה הדגים הם חיצונים, נראה לי שיש לומר שזה דבר שיותר מתייחס אל הפעולה שלו, וזה בא ע"י הפעולה שלו. נלענ"ד שמשמעות קנין דקל לפירותיו, שמקנה את הכוח הזה, דהיינו הוא מקנה את הכוח של צמיחת הפירות. במקנה מעות לרווחים שלו, הוא מקנה את הכוח של הרווחים, מתוך המעות הללו אפשר להוציא רווחים, אפשר להרויח כסף. במצודה לדגים, הוא מקנה את הכוח שאפשר להשיג דגים ע"י המצודה, אז מה שמצויא הכוח הזה, הוא זוכה בזה. כאן לפי דברי שו"ת אפרקסתא דעניא יש לו קנין בגוף הלימוד, כיון שמאכילו וכו', ולכאורה אין זה קשור עם דקל לפירותיו. כיון שהגוף לא מועיל, הוא צריך לקנות את כוח הלמידה. אלא אולי נאמר שבוה שמאכילו וכו' זה כמו שקונה ממנו את כוח הלמידה, אבל נראה שדבר זה קשה, כיון שאין זה מבואר בגוף ההסכם. אלא אולי נאמר שאנן סהדי שזאת כוונתם, בכל אופן נראה שהדברים דחוקים שאין זה במשמעותם ואין זאת כוונתם. וכן כפי שכתבתי שאין השכר בא מגוף הלמידה, זה דבר שאינו בא מתוך כוח הלמידה, זה בא מצד החלטת ה'. ד- מה שטוען בדבר שלא בא לעולם כשיש קירוב דעת גדול, או אפשר להקנות. דברי המבי"ט הללו אינם מוסכמים לכו"ע, עיי' בשער המלך [מכירה כ"ב, ב']. ה- אי אפשר להשוות כל קירוב דעת, יש אפי' מחלוקת אם יש קירוב דעת של האם כלפי בנה [עיי' בשער המלך שם, עיי' חידושי רעק"א, חושן משפט, ר"י, א']. הרמ"א [ר"י, א'] פוסק שאין קירוב דעת בין סבא לנכד. וא"כ אין הדבר פשוט להרחיב את הדברים. ו- מה שכותב שאם הוא רוצה לקנות, אז גמר ומקנה. אין הדברים הללו מוסכמים לכו"ע, זה רק מובא בשם יש אומרים ברמ"א שם [עיי' יביע אומר, חו"מ ה', א']. ד- נראה לי שעיקר הדחיה שיש לדחות את דבריו, שיש לומר שלא שייך בעלות על השכר של לימוד תורה, גם לאחר שהוא מקבל אותו, אין זה נחשב בעלות. ולכן אי אפשר למכור דבר זה.

³ יש לציין שהיה צד אחר לומר שיועיל הקנין דבר שלא בא לעולם, וזאת מצד שיש דעות בין הראשונים שסוברים שגם למ"ד אי אפשר להקנות דבר שלא בא לעולם, זהו דוקא כשמקנה לו בסתם. אך אם אומר במפורש שיקנה כשיהיה בעולם, אז לכו"ע מועיל הקנין. וא"כ כאן בודאי היו כמו שאומר שיקנה כשיהיה בעולם, דהיינו לאחר מיתה. אך עדיין ישאר לנו קושיא, כיון שהדברים הללו אינם מוסכמים על כולם, ויש ראשונים שסוברים שגם בבכ"ג אי אפשר להקנות דבר שלא בא לעולם [עיי' רמ"א ר"ט, ד']. וכן ישארו הקושיות האחרות.

דוע ומפורסם טיבו של הסכם יששכר וזבולון, שיששכר ישב ולמד תורה וזבולון פרנסו. מובא במדבר רבה [פרשה י"ג, ס' י"ז]: "למה זכה וזבולון להקריב שלישי לפי שחיבב את התורה והרחיב ידיו לפור ממונו ליששכר כדי שלא יצטרך שבת יששכר לפרנסה ולא יתבטל מלעסוק בתורה לפיכך זכה וזבולון להיות שותף לתורה והיה חבירו של יששכר ולכך הקריב אחריו... לפי שהיו זבולון ויששכר שותפים יששכר היה עוסק בתורה וזבולון היה עוסק בפרקמטיא והיה טורח וזבולון ונותן לתוך פיו יששכר... ולכן תלה חשבון הגדול בזבולון לפי שגדול מעשה יותר מן העושה שלולי זבולון לא היה יששכר יכול לעסוק בתורה שהוא היה מאכילו ונותן לתוך פיו... וזבולון ויששכר שניהם היו נוטלין שכר תורה ביחד ושניהם היו מתפרנסין ביחד... שכשם שהיה לזבולון חלק בשכר תורתו כך היה ליששכר חלק בממונו של זבולון". יש מחלוקת ראשונים¹ ואולי גם מחלוקת בין השו"ע לרמ"א², במשמעות ההסכם הזה. כלומר האם זבולון שמפרנס את יששכר, מקבל שכר כלומד תורה, או שמקבל שכר כמסייע ללומדי תורה, מפרנס לומדי תורה.

אך במאמר כאן רציני לדון לפי ההבנה שמקבל שכר כלומד תורה, האם יש כאן מכירה של הלימוד תורה שלו, או יש סברא אחרת איך מקבל שכר כלומד תורה.

שו"ת אפרקסתא דעניא [א', נ"ז] מעלה שלכאורה יש ג' בעיות קניניות במכירת השכר של הלימוד תורה: 1- הרי דבר שאינו בעולם. 2- הרי דבר שאינו ברשותו. 3- הרי דבר שאין בו ממש.

הוא מיישב את כל הקשיים הללו: א- הרי כמו קונה דקל לפירותיו [חו"מ ר"ט, ד'], משום שמאכילו ומשקוהו ומחזיקו, יש למחזיק קנין בגוף הלימוד. ב- רמ"א [ר"ט, ח'] מביא יש אומרים שאפשר להקנות דבר שלא בא לעולם כשמקנים זה לזה. כלומר כל אחד רוצה לזכות בדבר וכדי לזכות בדבר הוא צריך לזכות לאחר, אז בזה אומרים שהוא גמר ומקנה [מדובר בנוגע שהקנו זה לזה על מתנה שיקבל אחד מהן, דהיינו שלכל מי שיתן הנותן אז המקבל יחלק עם השני]. הוא הדין כאן שהלומד רוצה לקבל את הפרנסה, לכן הוא גמר ומקנה את השכר שלו על הלימוד תורה. ג- יש דין שאדם יכול להקנות לעובר שלו, דהיינו אפי' ששכר הוא דבר שלא בא לעולם, לעובר שלו יכול להקנות, וזאת משום שיש לו קירוב דעת לבנו [ר"י, א']. המבי"ט כותב שכמו שאפשר להקנות לדבר שלא בא לעולם כשיש קירוב דעת, כן יכול להקנות לבנו דבר שלא בא לעולם. א"כ יש לומר שהלומד יש לו קירוב דעת גדול למסייע, כיון שבזכותו הוא לומד תורה. ד- לקושי של קנין דבר שאין בו ממש, מבואר בשו"ע [חו"מ ר"ב, א'] שיכול להקנות את גוף הבית לדור בו, ואז הרי מקנה דבר שיש בו ממש. כן הדבר כאן, שמקנה את גופו.

¹ הרמב"ם בכלל אינו מזכיר את ההסכם של יששכר וזבולון. ויש תשובה של רב האי גאון [מהר"ם אלשיך, ק"א] שכותב דברים נחרצים לענין הזה, שאי אפשר לו לתת את שכר לימודו לאחר: " וכן מי שנתן לאדם זהב על מנת שיקרא התורה ותהיה זכות הקריאה לו וכו' תשובה כך ראינו כי דברים אלו דברי הבל שאין לסמוך עליהן ואין יעלה על לב כי שכרו של זה של מעשים טובים שעשה זה לזה והלא הכותב אומר צדקת הצדיק עליה וכן אמרו רשעת הרשע עליו תהיה כשם שאין אדם נתפס בעון זולתו כך אין אדם זוכה בזכות זולתו היחשוב כי מתן שכר של מצות דבר שישארה אדם בחיקו וילך כדי שיתן זה מתן שכרו לזה... וכן המסעד מקיימי מצות כדי שיוכלו לקיים יש לו שכר על כך ולהם וביטור מי שעזר עסוקין בתורה ובמצות להפנות לכתובת להפנות לו שכר והשכר שלו על פעולתו הרא". גם בדבריו המבי"ט [א', קמ"ד] משמע שנחשב כמסייע ללומדי תורה. אך הטור [יו"ד רמ"ו, א'] פוסק: "ומי שאי אפשר לו ללמוד מפני שאינו יודע כלל ללמוד או מפני טרדות הזמן יספיק לאחרים הלומדים ותחשב לו כאילו הוא לומד בעצמו כמו שדרשו חכמים בפסוק שמה זבולון בצאתך ויששכר באהליך".

מפשוטות דבריו משמע שנחשב שהוא לומד תורה, אמנם יש מקום להסתייג ולומר שהטור דוקא נקט לשון "כאילו", כלומר אינו נחשב ממש כלומד בעצמו. ר' ירוחם [תא"ו, ב'] פוסק שאחד יכול להתנות קודם שלמד תורה שיעסוק חבירו בסחורה ויטול חלק מלימודו, אך לאחר שכבר למד אינו יכול לתת את חלקו בחיוב בשביל ממון. מפשוטות דבריו יוצא שמקבל חלק מלימודו, משמע שנחשב שהוא לומד תורה. אולי הכוונה במה שכותב יחלוק עמו בלימודו, שיש כאן שכר של לימוד תורה, דהיינו הלימוד תורה למד הרבה תורה ומקבל שכר על הלימוד תורה. עכשיו השכר הזה מתחלק בינו ובין המסייע, כיון שהשכר הזה בא לו ע"י המסייע. אבל אין כוונת הדברים שהמסייע קיים כאן מצות לימוד תורה. נראה לי שאין הכרח לומר שהוא מקבל חצי מן השכר של הלימוד תורה, הוא מקבל חלק מן השכר של הלימוד, כפי שמגיע לו משום שהוא סייע לו ללמוד תורה. גם מדברי רש"י [סוטה כ"א, וזבחים ב.] משמע שמקבל חלק בזכות לימודו, כלומר יש לו שכר כלומד תורה. גם בדבריו אפשר לדחוק ולומר שכוונת הדברים כפי שביארתי בר' ירוחם. בכל אופן פשוטות הדברים שהראשונים הללו נקטו שמקבל שכר כלומד תורה ממש. כך הבינו בדבריהם האגרות משה [יו"ד ד', ל"ז] ושו"ת מנחת יצחק [ו', ק"].

² שו"ע [יו"ד רמ"ו, א'] פוסק את הדין של הטור, אך מחסיר את מה שכתב "ותחשב לו כאילו הוא לומד בעצמו". אבל הרמ"א מגייה על דבריו את הדברים הללו. ומוסיף את דברי ר' ירוחם וכותב: "ויהלוק עמו השכר". הש"ך מסביר שכוונתו ששכר התורה ושכר מה שירויח יהיה בין שניהם. אמנם יש לציין שר' יוסף קארו בשו"ת אקבת רוכל [ב'] כותב במפורש שמקבל חלק בשכרו, שהם חולקים בריח ובעסק התורה. הוא נותן חצי חלק בשכר תורתו לחבירו.

פתיחת בקבוקים בשבת

דניאל סגרון (ד')

ומכאן למד הגרש"ז אויערבך זצ"ל (שש"כ פ"ט סי"ז ובהערה אות סא, וכן במנחת שלמה סי' צ"א אות יב) לאסור פתיחת בקבוקים כיון שכאשר פותח את הבקבוק נהפך המכסה לכלי ראוי לשימוש כפקק הברגה ורק ניתוק קצה הפקק שהוא חלק מגוף הפקק מתקן אותו לפקק הברגה, עכת"ד.
אמנם הגר"ע יוסף שליט"א (יחוד"כ סי' מ"ב) חלוק על הגרש"ז משני טעמים:

א. גם לפני הידוק המכסה במכונה היה עליו תורת כלי וגם בהיותו משמש מכסה לבקבוק בעודו מלא יש עליו תורת כלי ונמצא שאין כאן תיקון.
ב. כשהוא פותח את הבקבוק הוא אינו מתכוון כלל לתקן כלי אלא לפתוח את הבקבוק וכבר כתב המגיד משנה (פי"ב מהל' שבת ה"ב) שתיקון כלי הוא רק כשמתכוון לכך, ואם נעשה בלא כוונה אין כאן משום מתקן כלי. וכ"פ בשו"ת דבר יהושע ח"ב סי' מ"ה.
ולכן פסק הגר"ע שאף שמידת חסידות לפתוח את הבקבוק בע"ש ד"מהיות טוב אל תקרי רע" מ"מ אם שכח יכול לפתוח בשבת. על שתי טענות אלו השיב הגרש"ז א:

א. אמנם הפקק היה כלי אך השתנה לכלי אחר. והרי זה דומה לקיסם עבה שניתן לחצוץ בו חלק מן השיניים וחידודו, כך שניתן לחצוץ אף ברווחים הקטנים שבין השיניים שודאי נחשב לעושה כלי.
ב. הפותח את הבקבוק נחשב לפסיק רישא לעשיית פקק, ואולי אף מכוון לעשיית הפקק והרי זה מעשה מכוון ממש.
מחלוקת נוספת קיימת לגבי פתיחת בקבוקי פלסטיק. בפסקי תשובות (ח"ג עמ' קצו) כתב בשם הגרש"ז שכל מה שהובא לעיל הוא דווקא בפקקי מתכת או פח אבל בפקקי פלסטיק כגון בקבוקי משקאות קלים לכו"ע מותר כיון שהמציאות מוכיחה שאפשר לפתוח ולסגור פקקים אלו בלא שתיפרד ותיקרע ממנו הטבעת ע"י תחיבת קיסם ברזל דק וסיבכו בין הבקבוק לפקק, וכך אם נוציא הפקק בשלמותו באופן זה או ע"י שבירת הבקבוק ניתן יהיה להבריגו שוב בלא שתיפרד הטבעת משא"כ בפקק מפח שאין אפשרות להבריגו בלא הפרדת הטבעת. על כן, כיון שיש אפשרות כזו מותר לפותחו אף אם נפרד ממנו את הטבעת ואין בזה משום עשיית כלי.

ג. מחתך לפי סימן

בעיה זו העלה הגר"ש אלישיב שליט"א שיש כאן בעיה של מחתך ולכן פסק שאין לחלק בין בקבוקי מתכת לפלסטיק ושניהם אסורים.

תמורה מכל האמור: לכו"ע עדיף לפתוח בקבוקים לפני שבת אך אם לא פתח: בבקבוק מתכת – הרב עובדיה מתיר לפתוח בשבת, הגרש"ז והגר"ש אלישיב אסורים. בבקבוקי פלסטיק – הגרש"ז מתיר והגר"ש אסור.

אלה: דוד שכח לפתוח את בקבוק מיץ הענבים בערב שבת – האם יכול לפתחו בשבת?
תשובה: יש לדון מצד שלושה עניינים:
א. קלקול – לאחר הפרדת הטבעת היא לא ראויה לכלום וזה מקלקל.
ב. עשיית כלי – לאחר שפותח יכול להשתמש בחלק העליון של המכסה כמכסה הברגה רגיל, והרי זה עושה כלי!
ג. מחתך לפי סימן.
נדרן בשאלות אחת לאחת.

א. מצד קלקול

המשנה בשבת (קמו). אומרת: "שובר אדם את החבית לאכול ממנה גרוגרות ובלבד שלא יתכוון לעשות כלי". ופירש"י: "מפני שאינו אלא מקלקל". והקשה הרשב"א בחידושו, אמנם כל המקלקלים פטורים אבל לכתחילה הם אסורים לעשות. ותיקן הרשב"א שכאן, משום צורך שבת, התיירו לכתחילה.

והנה הגמ' בביצה (לג): העמידה משנה זו אליבא דר"א ב"מוסתקי" איינו בחבית שהייתה שבורה וחזרו ודבקו שבריה בשרף או בזפת, שמכיוון שהכלי רעוע לא גזרו בו שמא יתכוון לעשות כלי. אבל בחבית שלמה, לא התיירו שמא יתכוון בשבירתו לעשות לו פתח יפה, ונחשב כמתקן כלי, ע"כ.

נחלקו הראשונים האם חכמים בני מחלוקתו של ר"א מודים לאוקימתא זו. דעת התוס' והרא"ש (עירובין לד:) היא שגם חכמים מודים בכך, וכן פסק השו"ע בסי' ש"ד סעי' א'. אבל הרשב"א, הריטב"א, הראב"ה, האו"ז, הרשב"ץ, הר"ן והרדב"ז חולקים וסוברים שלדעת חכמים מותר לשבור גם חבית שלמה, כיוון שהאוקימתא של מוסתקי היא רק לפי ר"א. וכן כתב הקרבן נתנאל בדעת הרי"ף והרמב"ם שהשמיטו את האוקימתא הנ"ל.

א"כ, לדעת התוס' והרא"ש אסור לפתוח בקבוק מיץ ענבים, ולדעת הרשב"א וסייעתו מותר. אולם, הרב מרדכי גלאנטי (שו"ת גדולת מרדכי סי' י') כתב דכאן כולם מסכימים שמותר כיוון שהמכסה שהוצמד לבקבוק לכתחילה נעשה על דעת כן להפריד חלקו התחתון בשעת פתיחתו וחבורו נעשה באופן זמני שעם פתיחתו נפרדת הטבעת ממנו, וא"כ מצד קלקול אין בעיה לפתוח.

ב. מצד עשיית כלי

איתא בתוספתא (שבת פ"ו ה"ה): "מטלטלין עצי בשמים להריח בהן ולהניף בהן לחולה ומוללו ומריח בו ולא יקטמנו להריח בו ואם קטמו פטור אבל אסור, לחצוץ בו שיניו לא יקטמנו ואם קטמו חייב חטאת" וכן פסק השו"ע (שכ"ב, ד') ש"קיסם שאינו אוכל בהמה אפילו לטלו כדי לחצץ בו שיניו – אסור".

ציצית בשותפות והשבתת בהמה

הרב בציון אלגזי שליט"א

השאלה השבועית

ה קשה המנחת חינוך, דגבי ציצית בענין "כסותך" ואם הוא שותף עם גוי בטלית – פטור, וכן בלולב – אם יש לו שותף גוי – אינו יוצא יד"ח. א"כ, מדוע נפסק בשו"ע דישראל שיש לו שותפות בבהמה עם עכו"ם מחוייב בשביתת בהמתו, למה לא נאמר שכשהתורה אמרה "בהמתך" הוא דווקא כשאין שותפות עם עכו"ם?

התשובה בשבוע הבא א"ה

תשובה לגליון שעבר: שאלנו, מדוע בקטן שהגדיל במוצ"ש הסתפקו האחרונים אם חייב בהבדלה, ואילו לגבי תוספת יו"כ פסק החת"ס בפשיטות שקטן שהגדיל במוצאי הצום אינו חייב בתוספת. ונראה לחלק, שחייב הבדלה אינו חיוב בגברא, להוציא משבת לחול, אלא חיוב ביום לחלק בין יום קודש ליום חול. על כן, גם קטן שהגדיל במוצ"ש אולי יהיה חייב להבדיל כדי לחלק בין קדושת יום השבת לחול. משא"כ לגבי תוספת יו"כ, שם החיוב הוא על הגברא ועל כן פשוט לחת"ס שמי שהיה מחוייב ביו"כ יהיה מחוייב גם בתוספת, ואילו מי שלא היה מחוייב בדיני יו"כ לא יהיה מחוייב בדין התוספת.

טבילת מצוה ובלילת מנחה

ראובן דויטש (ה')

אם לא בלל, אך ס"א עשרונים אינם כשרים בכלי אחד משום שאי אפשר לבלולם יפה.

ויש להקשות, מדוע בשפחתו של רבי, וכן בכל מי שצריך טבילה, לא אומרים שלכתחילה צריך לפתוח את פיו שיכנסו מים. מדוע לכתחילה אין מורים לפתוח פיו. שאלה זו שואל התוס' במסכת נידה (דף סו: ד"ה "כל")

ותירוצו הוא: שיש הבדל גדול בין טבילה לבילת מנחה. דבטבילה המצוה היא לא "מעשה הטבילה" אלא ה"תוצאה" וכל הענין הוא שהקפידה התורה שאדם טמא יטהר מטומאתו, ולכן אין צורך לומר שיפתח את פיו שיכנסו מים שהרי אפילו שלא יפתח את פיו יטהר לגמרי והשיג את מטרתו.

לעומת זאת, לענין בילת המנחה יש מצווה בעצם "מעשה הבילה" וברור שלכתחילה צריך לבלול את המנחה ורק שמעשה הבילה לא מעכב בדיעבד, מ"מ צריך שיהיה ראוי למעשה בילה אך ברור שלא נתייר לכתחילה לדלג על מעשה הבילה, אף שאינה מעכבת שהרי זו מצווה.

מדנו השבוע בדף כה. שאדם צריך לטבול כל גופו במקווה אבל אברים שבסתר כגון חלל פיו אינם מעכבים אם לא באו מים לשם. ובגמרא שם מובא מקרה בשפחה של בית רבי שטבלה ונמצא עצם בין שיניה והצריכה טבילה בשנית, ושואלת הגמרא מדוע צריכה טבילה, הרי המים אינם צריכים להגיע לחלל הפה, ומתרצת הגמרא דאף שאין צריך שיגיעו המים לחלל הפה מ"מ צריך שיהיה ראוי שיכנסו המים לפה, וכמו הכלל שמצינו בש"ס "כל הראוי לבלה אין בילה מעכבת בו ושאינו ראוי לבלה בילה מעכבת בו".

כלל זה נאמר לענין בילת מנחות כדאיתא במסכת מנחות (קג:): "מתנדב אדם מנחה של שישים עשרון ומביא בכלי אחד, אם אמר הרי עלי ס"א (שישים ואחד) מביא שישים בכלי אחד ואחד בכלי אחד". ומסבירה הגמ' שמשום שיששים ואחד עשרונים לא יכולים להיבלל יפה ולכן צריך ליתנם בשני כלים בשני כלים נפרדים ואף על פי שהלכה היא שאם הקריב מנחה ולא בלל אותה המנחה כשרה וא"כ לכאורה לא אכפת לנו מהבילה ומדוע הביא ס"א עשרונים לא כשר להביא בכלי אחד? התירוץ הוא שאף שהבילה לא מעכבת אבל צריך שיהיה ראוי לבלה שניתן יהיה לבלול יפה, לכן ס' עשרונים שניתן לבלול המנחה כשרה אף

בוחה של מילה

ר'נתנאל שושן

שאלו ראש ישיבת פורת יוסף שפעם ראה בחור מהישיבה שמבלה זמנו מול לוח המודעות הירושלמי, טפח על כתפו ואמר לו: "פיקוח נפש, בוא אחרי!" והחל ללכת במרוצה לכיוון הישיבה. הבחור נבהל והחל ללכת אחרי הרב במהירות עד שהגיעו לבית המדרש, שם פתח הרב בן ציון את הגמרא ואמר לבחור: "העולם נמצא בפיקוח נפש – אין זמן" ("אם לא בריתי יומם ולילה חוקות שמים וארץ לא שמת").

ועוד מספרים על הרב בן ציון אבא שאול שקיבל על עצמו לא לגעת בעיתונים (ופשיטא שהכוונה לחרדים) והסביר שכיון שיש שם עניינים מושכים וחבל על הזמן של בני התורה. (ולענ"ד צ"ע על רוב עלוני פ"ש בימנו האם זה לא ביטול תורה לבחורי ישיבה... וכמובן שאין הדברים נוגעים לעלון של הישיבה אשר כולו דברי תורה לבחורי ישיבה).

"ואת הנפש אשר עשו בחרן" (בראשית י"ב, ה') תרגם אונקלוס: "וית נפשתיא דשעבדו לאורייתא בחרן". אדם צריך לשעבד נפשו לתורה כל עיתותיו וכל זמנו לאורייתא, ומתוך כך יהיה אדם גדול שמילותיו ישפיעו רבות.

"א"ם מחוט ועד שרוך נעל ואם אקח מכל אשר לך" (בראשית י"ד, כ"ג) אחז"ל: בזכות אם מחוט ועד שרוך נעל זכו בניו לחוט של ציצית ורצועה של תפילין.

"ואנכי עפר ואפר" (בראשית י"ח, כ"ז) בזכות ואנכי עפר ואפר זכו בניו לעפר סוטה ואפר פרה אדומה.

שאלו הרבה צ"ר אליהו לאפיאן, כיצד יתכן שבגלל "מילים" של אברהם אבינו זכינו למצוות כל נעלות? מה כוחן של מילים אלו? ומביא משל לאדם שאוחז חוט שבסוף החוט קשורה אבן ומנענע את החוט אנה ואנה ככל שהחוט יותר גדול כך האבן תזוז יותר רחוק. והנמשל, ככל שאדם יותר גדול המילים שלו משפיעות וקובעות הרבה יותר. כל יהודי לא יודע מה רב ערך של מילותיו בלימוד ובתפילה, כמה הדברים משפיעים בעולם. אבל ק"ו בן בנו של ק"ו באדם הגדול אברהם אבינו שמכל מילה שלו נוצרה לעמ"מ מצוה – ציצית ותפילין עפר סוטה ואפר פרה אדומה.

ובוודאי שאחד הערכים של אדם גדול זהו ניצול הזמן כיון שהוא יודע מה כל מילה שלו מסוגלת לחולל. מסופר על הרב בן ציון אבא

מזל טוב

לרב זכריה טובי שליט"א, לרגל הכנס בנו, צפניה, תחת נעם עול תורה ומצוות ולרגל הולדת הנכד

לרב ישי בוכריס שליט"א, לרגל הכנס בנו, אוריאל, תחת נעם עול תורה ומצוות

לר' חיים דנינו, להולדת הבת

לר' יאיר אוחיון, להולדת הבן

לאמיתי ענקי (ח'), לאירוסיו

לדוד הרוש (ו'), לאירוסיו

לעקיבא ניימן (ה'), לאירוסיו

ליאיר לנקרי (ד'), לאירוסיו

לאוהד פרידמן (ד'), לאירוסיו